Kirja-arvio

Jari Väliverronen

Journalismin kriisistä amerikkalaisittain

Barbie Zelizer, Pablo J. Boczkowski ja Chris W. Anderson. 2021. *The Journalism Manifesto.* Cambridge: Polity, 123 s.

Anglosaksisessa journalismin tutkimuksessa on 2010-luvun taitteesta alkaen yleistynyt kriisinarratiivi, jossa kärjekkäimmillään on povattu joko journalismin kuolemaa tai loppua (Charles ja Stewart 2011; McChesney ja Nichols 2010). Yleisemmin tyylilajissa on kehotettu journalismia eri sanoin muutokseen – englanniksi *rebuilding* (Anderson 2013), *remaking* (Boczkowski ja Anderson 2017), *reconstructing* (Downie ja Schudson 2009), *rethinking* (Peters ja Broersma 2013; 2017) ja *reinventing* (Waisbord 2013) – jotta sen tulevaisuus voitaisiin turvata muuttuvassa toimintaympäristössä.

2020-luvun alussa toimintaympäristön ongelmat eivät ole vähentyneet, joten vastaavanlaisille puheille on edelleen kysyntää. Tällä kertaa asiaan ovat tarttuneet monille suomalaistutkijoillekin tutut Barbie Zelizer, Pablo J. Boczkowski ja Chris W. Anderson, jotka lähestyvät erilaisten murrosten vaikutuksia journalismiin tiiviissä ja helppolukuisessa manifestissaan. Teos on osa Polityn manifestisarjaa, jossa kustantajan mukaan johtavat tutkijat haastavat nykykäsityksiä arvioimalla oppiaineitaan uudelleen intohimoisesti ja provokatiivisesti sekä pyrkivät määrittelemään, millaisia media- ja viestintätieteiden tulisi olla tällä vuosisadalla (Polity 2022).

Kirjoittajien tekemä uudelleenarviointi ponnistaa instituutioiden ja niitä kohtaan esitetyn kritiikin näkökulmasta. He esittävät manifestinsa alussa (s. 1) journalismin nykyongelmien juurisyyksi ideaalien ja päivittäisten käytäntöjen liiallisen eriytymisen toisistaan. Se on heidän mukaansa seurausta journalismin eristäytymisestä ympäristöstään, ylimielisyydestä ja itsereflektion puutteesta. He löytävät ongelmien takaa neljä virheellistä ja/tai vanhentunutta ajatusmallia journalismin institutionaalisesta olemuksesta (s. 2–14): illuusiot autonomiasta (journalismi ei ole koskaan ollut ympäristöstään riippumaton, vaikka se ehkä tätä korostaakin), keskeisyydestä (kyseenalaistettu erityisesti sosiaalisen median nousun ja journalismin portinvartijaroolin heikkenemisen jälkeen), koheesiosta (vaikeasti uskottavissa journalismin kaupallistumisen ja polarisoitumisen, yleisöjen fragmentoitumisen ja dis- sekä misinformaation leviämisen takia) ja pysyvyydestä (journalismi on muiden instituutioiden tapaan aiempaa epävakaammassa tilassa).

Tekijöiden mukaan sekä journalistit että journalismin tutkijat ovat liian pitkään takertuneet näihin olettamiin, jotka eivät enää toimi muuttuneessa ympäristössä. Näihin perusteisiin tarvitaan kiireesti muutosta – uudelleenajattelua, -kuvittelua ja -yhdistelyä (*rethink, reimagine, recouple*, s. 23). Koska journalismia on nykyoloissa vaikea määritellä ja paikantaa, tekijät ehdottavat, että korjaustoimet on aloitettava miettimällä uudelleen suhteita, joiden kautta journalismi kiinnittyy ympäröivään maailmaan (s. 23). Ajatus suhteiden tarkastelusta ei ole uusi. Sitä ovat esimerkiksi nollakymmenluvulla tehneet niin Carpentier (2005), Deuze (2005) kuin Hanitzsch (2007) (näistä tarkemmin ks. Koljonen 2013, 61–91). Osittain edellä mainituista kirjoittajista poiketen Zelizer ja kumppanit nostavat esiin suhteet eliitteihin, normeihin ja yleisöihin. Näiden suhteiden vallitseva käsitys on heidän mukaansa olennaisesti vaikuttanut journalismin nykyiseen alennustilaan (s. 15).

Manifestin käsittelyosiossa kuvataan yksi kerrallaan lyhyesti kunkin suhteen kehitystä ja nykytilaa viestinnän ja sosiologian klassikkoteoksiin nojaten. Suhteiden ”korjaussarjaksi” esitetään kahta vaihtoehtoa: reformia tai vallankumousta. Lähtökohta on – toisinaan julkilausutusti, toisinaan rivien välissä – vahvasti Yhdysvaltojen tilanteessa, joskin viittauksia muihin (lähinnä liberaalidemokraattisiin) maihin tehdään silloin tällöin.

Eliittisuhteen perimmäisen ongelman kirjoittajat löytävät pääosin journalismin ulkopuolelta (luku 2). Eliitteihin ja instituutioihin – osaltaan myös journalismiin ja journalisteihin – kohdistuvan kansalaisluottamuksen väheneminen, eliittien (moraalinen) rapautuminen ja niiden väliset kasvavat railot ovat aiheuttaneet journalismille ongelmia. Näiden yhteisvaikutuksesta journalismin on entistä vaikeampi toteuttaa käytännössä perinteistä ideaaliaan, jossa pyritään julkilausumattomasti puolustamaan liberaalidemokraattista järjestelmää ja samalla keskitytään eliitteihin objektiivisen uutisoinnin lähteinä ja kohteina. Tilannetta tuskin on kirjoittajien mukaan helpottanut journalismin kasvava tarve kantaaottavuuteen uudessa mediaympäristössä. Jotain on muutettava, mutta mitä? Reformiksi tarjotaan USA:ssa jo pitempään esillä ollutta läpinäkyvyyden kasvattamista (esim. Weinberger 2009), eli liberaalidemokraattisten arvojen aiempaa selkeämpää esiintuontia (s. 43). Vallankumouksellinen ratkaisu olisi tekijöiden mukaan kyseenalaistaa lippmannilainen eliittivetoinen viestintä ja siirtää lähdevalikoimaa eri tavoin aliedustettuihin ryhmiin, kuten naisiin, rodullistettuihin ja sukupuolivähemmistöihin (s. 44).

Journalistisia normeja (luku 3) kirjoittajat pitävät tärkeinä ammatillisen yhteisön luojina, mutta käytännössä nykynormeissa on heidän mukaansa monia ongelmia. Syntyhistoriansa vuoksi monet niistä ovat palvelleet ja palvelevat lähinnä globaalia pohjoista, liberaaleja demokratioita ja eliittejä. Epäsuhdasta on eri puolilla maailmaa seurannut tarve monenlaisille uusille normeille ja vanhojen uudelleentulkinnoille, jolloin normien kokonaisuus on muodostunut käytännössä kirjavaksi. Tutkimuksessa tämä kirjavuus ei kuitenkaan tule esiin, ja toimittajien itseymmärryksessäkin vanhat arvot yleensä korostuvat vaikeina aikoina (esim. Wiik 2009). Eriarvoistavan luonteensa lisäksi arvoja on myös käytännössä kaikkialla entistä vaikeampi toteuttaa vaikkapa journalismin taloushuolten ja journalisteihin kohdistuvan vihapuheen sekä painostuksen vuoksi. Normien uudistustarve on siis ilmeinen, sillä tekijöiden mukaan normien ja käytäntöjen välillä on nyt ammottava kuilu, joka estää journalisteja tekemästä työtään hyvin (s. 45). Varsinaiset ratkaisumallit jäävät kuitenkin tässä kuriositeeteiksi: reformivastuu sysätään journalisteille ja muille tutkijoille (s. 69), ja vallankumousmallissa pohditaan hämmentävästi jopa, ”onko journalismin normatiivisuudella ylipäätään käyttöä” (s. 69).

Yleisösuhteessa (luku 4) ongelmat kiinnittyvät niin sanottuun yleisökäänteeseen (esim. Costera Meijer 2020). Ennen verkkoaikaa yleisöt otettiin annettuina ja toimittajat tiesivät parhaiten, mitä yleisöjen tuli kuluttaa. Verkkoaikana tilanne on muuttunut: yleisön huomiosta käydään kovaa kisaa ja yleisön käyttäytymisestä saadaan jatkuvasti tietoa data-analytiikan avulla. Tähän tilanteeseen joukkotiedotusaikana syntyneet uutiskriteerit sekä toimittajien nykyiset ammattiarvot ja toimintatavat sopivat heikosti, mutta arvot ja tavat toimia ovat tekijöiden mukaan muuttuneet turhan hitaasti. Pelkästään uuteen data-analytiikkaan tukeutuminen ei riitä, koska se ei vastaa tarpeeseen tietää, miksi yleisöt käyttäytyvät niin kuin käyttäytyvät. Tekijät ehdottavatkin yleisösuhteen elvyttämistä käyttämällä careylaista ymmärrystä viestinnästä rituaalina (s. 85–87). Tähän ideaan ja yleisötutkimuksiin nojaten he ehdottavat journalismille neljän kohdan muutosohjelmaa: lisää kiinnekohtia ihmisten arkeen, lisää tunnetta, lisää osallistumismahdollisuuksia ja lisää työtä ihmisten luottamuksen ansaitsemiseksi (s. 87–89). Tässä Zelizer ja kumppanit eivät erittele reformi- ja vallankumousmalleille omia toimintaohjeita.

Sen sijaan manifestin viimeisessä luvussa tekijät arvioivat, miten reformi- ja vallankumousvaihtoehtoja voisi kokonaisuudessaan toimeenpanna kriisitilanteessa, jossa journalismi on Kurt Vonnegutin *Teurastamo 5* -teoksen päähenkilön Billy Pilgrimin tavoin jumittunut elämään mennyttä uudelleen (”*unstuck in time*”, s. 112). Kirjoittajat eivät arvioi, kumpaa vaihtoehdoista he suosisivat itse. Heidän mukaansa kumpikaan niistä ei ole ihmelääke tai parhaiden käytäntöjen kooste journalismin nykyongelmiin, mutta molemmat niistä ovat parempia kuin nykyopeissa pitäytyminen.

Reformipolitiikka seurailee jo edellä mainittua linjaa, jossa journalismi siirtyy avoimesti liberaalidemokratian kannattajaksi ja tuo tämän esiin myös silloin, kun järjestelmän poliittiset johtajat käyttäytyvät näiden arvojen vastaisesti. Tätä orientaatiota täydennetään eri ryhmittymien – erityisesti marginalisoitujen ryhmien – laajennetulla representaatiolla ja inkluusiolla, vahvemmalla yleisön pariin jalkautumisella sekä tasa-arvoisemmalla suhtautumisella yleisöä kohtaan. (Ks. s. 93–96; 97–100.) Journalismin ammattiarvojen pohjaksi tulisi ottaa sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja kosmopoliittisuus, jonka tekijät ymmärtävät erilaisuuden tunnistamiseksi ja mukaanotoksi niin kansallisesti kuin kansainvälisesti (s. 96–97).

Vallankumousvaihtoehdossa kirjoittajat nojaavat muodonmuutosideaan: otetaan olemassa olevia käytäntöjä, jotka kritisoivat nykyistä liberaalidemokraattista toimintatapaa, ja aletaan tehdä asioita niiden mukaisesti. Tämä tarkoittaisi eliittien hylkäämistä lähteinä ja journalistien työolojen sekä palkkauksen tasa-arvoistamista (s. 103–105). Nykyiset normit pitäisi myös heittää romukoppaan ja lähteä etsimään eri tilanteisiin sopivien käytäntöjen pohjalta uusia ratkaisumalleja (s. 105–108). Ajatus yleisöistä pitäisi myös hylätä, koska se tuottaa yleisöistä kuvan ”toisina”. Eronteko uutisten käyttäjien ja tekijöiden välillä olisi poistettava viemällä journalistit takaisin yhteisöihin, joista he kertovat ja joita he palvelevat. (Ks. s. 108–110.) Käytäntöjä uusimalla voisi olla mahdollista saada aikaan muutosta, joka herättäisi journalismin menneisyyden traumastaan.

Päätösluku on kieltämättä kustantajan mainospuheen mukaisesti provosoiva, intohimoinenkin. Kuitenkin ajatuksellisesti siitä jää hieman hankala olo. Manifestin aloitus ja käsittelyosio herättävät vielä lähinnä hyväksyvää päännyökyttelyä. Journalismin ja muiden instituutioiden kriisiä sekä nykyjournalismin ongelmia käsitellään valituilta osin asiallisesti, joskaan ei yllättävästi. Kirjoittajien mainitsemia epäkohtia journalismin eliitti-, normi- ja yleisösuhteista on tuotu esiin jo vaikkapa Yhdysvaltain kansalaisjournalismiliikkeessä 1990-luvulla. Journalismin ongelmia kokoava kooste on kuitenkin toimiva

tekstinpätkä, jota voi suositella vaikkapa alan opiskelijoille yleiskuvan saamiseksi. Yksittäisten ongelmien ratkaisuehdotuksia kuvaillaan käsittelyluvuissa hieman kapeasti ja vaihtelevissa määrin, mutta tätä voinee pitää lähinnä pienenä tyylirikkona.

Päätösluvussa on kuitenkin kysymys isommasta seikasta. Hankaluutta aiheuttaa ei-amerikkalaiselle lukijalle ensisijaisesti se, että tekijät eivät pääse taustaansa pakoon. Vaikka yksittäisiä esimerkkejä on muualtakin, kokonaisuuden näkökulma on vahvasti yhdysvaltalainen. Keskittyminen USA:han on perusteltua – näkyväthän monet nykyjournalismin ja -demokratian ongelmat siellä voimakkaina. Tekstiä lukee tällöin kannanottona sikäläisen demokratian ja journalismin kriiseihin sekä kulttuurisotiin (Hunter 1991), joissa tekijät asemoituvat vahvasti progressiivisten arvojen kannalle. Ehdotuksen toteuttamiskelpoisuudesta voi Yhdysvaltain nykytilanteessa olla montaa mieltä, mutta tätä taustaa vasten teksti on ansiokas ja rohkeakin puheenvuoro. Harvemmin Yhdysvalloissa esimerkiksi ehdotetaan palkkojen tasaamista tietyllä toimialalla, kuten kirjoittajat tässä tekevät.

Samalla teksti pyrkii kuitenkin olemaan yleinen journalismia koskeva kannanotto, mistä kertoo nimikin *The Journalism Manifesto*. Tässä kontekstissa keskittyminen Yhdysvaltoihin näyttäytyy kirjoittajien peräänkuuluttaman moninaisuusajattelun vastaisena, ja tekstin toimintaehdotukset asettuvat huomattavasti hankalammin ymmärrettävään valoon. Tässä mielessä teksti heijastelee jälleen kerran anglosaksisen kulttuurin valta-asemaa hyvässä ja pahassa. Toivottavasti jatkossa myös muualta tulevia näkökulmia nostetaan rohkeammin esiin.

Kirjallisuus

Anderson, Chris W. 2013. *Rebuilding the News: Metropolitan Journalism in the Digital Age*. Philadelphia: Temple University Press.

Boczkowski, Pablo J. ja Chris W. Anderson, toim. 2017. *Remaking the News: Essays on the Future of Journalism Scholarship in the Digital Age*. Cambridge, MA: MIT Press.

Carpentier, Nico. 2005. “Identity, contingency and rigidity: The (counter-)hegemonic constructions of the identity of the media professional.” *Journalism* 6 (2): 199–219. https://doi.org/10.1177/1464884905051008.

Charles, Alec ja Gavin Stewart, toim. 2011. *The End of Journalism: News in the Twenty-First Century*. Oxford: Peter Lang.

Costera Meijer, Irene. 2020. “Understanding the audience turn in journalism: From quality discourse to innovation discourse as anchoring practices 1995–2020.” *Journalism Studies* 21 (16): 2326–2342. https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1847681.

Deuze, Mark. 2005. “What is journalism? Professional identity and ideology of journalists re considered.” *Journalism* 6 (4): 442–464. https://doi.org/10.1177/1464884905056815.

Downie, Leonard J. ja Michael Schudson. 2009. “The Reconstruction of American Journalism.” *Columbia Journalism Review* 6 (November/December): 1–100.

Hanitzsch, Thomas. 2007. “Deconstructing journalism culture: Toward a universal theory.” *Communication Theory* 17 (4): 367–385. https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2007.00303.x.

Hunter, James D. 1991. *Culture Wars: The Struggle to Define America.* New York: Basic Books.

Koljonen, Kari. 2013. *Kriisi journalismissa: kansakunnan kriisit ja muuttuva professio*. Tampere: Tampereen yliopisto.

McChesney, Robert W. ja John Nichols. 2010. *The Death and Life of American Journalism: The Media Revolution That Will Begin the World Again*. Philadelphia: Nation Books.

Peters, Chris ja Marcel J. Broersma, toim. 2013. *Rethinking Journalism: Trust and Participation in a Transformed News Landscape*. Abingdon: Routledge.

Peters, Chris ja Marcel J. Broersma, toim. 2017. *Rethinking Journalism Again: Societal Role and Public Relevance in a Digital Age*. Abingdon: Routledge.

Polity. 2022. The Manifesto Series. Luettu 30.8.2023. https://www.politybooks.com/serieslanding?subject_slug=media-communication-studies&series_slug=the-manifesto-series.

Weinberger, David. 2009. Transparency is the new objectivity. Joho the Blog, 19.7.2009. Luettu 2.9.2023. https://www.hyperorg.com/blogger/2009/07/19/transparency-is-the-new-objectivity/.

Wiik, Jenny. 2009. "Identities under construction: Professional journalism in a phase of destabilization." *International Review of Sociology* 19 (2): 351–365. https://doi.org/10.1080/03906700902833676.